

Michalina Koniuk

<https://orcid.org/0009-0001-5374-5968>

michalinakoniuk@gmail.com

<https://doi.org/10.18778/8331-664-2.08>

Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych, Teologicznych
i Artystycznych Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

INTERAKCJE KULTUROWE¹ PODCZAS ROCZNEGO KURSU JĘZYKA POLSKIEGO. STUDENCI Z KONGA I ANGOLI – STUDIUM PRZYPADKU

Słowa kluczowe: kultura, kompetencja interkulturowa, wymiary kulturowe Hofstede, różnice kulturowe

Streszczenie. Niniejszy artykuł został poświęcony interakcjom kulturowym mającym miejsce podczas rocznego intensywnego kursu języka polskiego organizowanego na UMK w Toruniu w dwóch grupach afrykańskich: kongijskiej i angolskiej. Obserwacja zachowań studentów, przez tak długi czas pozwoliła zidentyfikować przejawy różnic kulturowych zachodzących między uczącymi się. Podyktowane względami organizacyjnymi podział pozwolił także przyjrzeć się interakcjom kulturowym wewnątrz grup. Celem artykułu jest przedstawienie różnic i podobieństw między kulturą kongijską a angolską i zaprezentowanie na tym tle problemów dydaktycznych popartych przykładami z pracy lektorskiej.

1. WPROWADZENIE

Interakcje kulturowe zaprezentowane w niniejszym artykule są rozumiane przez autorkę tekstu szeroko. Dotyczą one poznawania kultury polskiej przez studentów afrykańskich, ale także tego, jak ich

¹Interakcje kulturowe zaprezentowane w niniejszym artykule są rozumiane przez autorkę tekstu szeroko. Dotyczą one poznawania kultury polskiej przez studentów afrykańskich, ale także tego, jak ich kultury wchodzą w dialog i przenikają się podczas rocznego intensywnego kursu języka polskiego. W ramach interakcji kulturowych są także omawiane stereotypy, z którymi studenci afrykańscy przyjechali do Polski i wskazywane są wyobrażenia na temat Polski, które nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości (zob. Ząbek, 2008).

kultury wchodzą w dialog i przenikają się podczas rocznego intensywnego kursu języka polskiego. W ramach interakcji kulturowych są także omawiane stereotypy, z którymi studenci afrykańscy przyjechali do Polski i wskazywane są wyobrażenia na temat Polski, które nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości (zob. Ząbek 2008).

W ogólnej perspektywie studenci z Afryki nie tworzą wielkiej zbiorowości osób uczących się polskiego². Lektorzy języka polskiego jako obcego nie mają więc zbyt wielu okazji, by pracować z grupami afrykańskimi. Brak doświadczenia przekładać się może na niedostrzeganie różnic kulturowych między poszczególnymi krajami afrykańskimi. Tymczasem – podobnie jak na innych kontynentach – różnice te są znaczne, co oczywiście rzutuje na proces dydaktyczny³.

Roczna obserwacja zachowań studentów w dwóch grupach afrykańskich pozwoliła zaobserwować różne przejawy różnic kulturowych między uczącymi się pochodzącymi z dwóch kulturowo odmiennych krajów afrykańskich – Konga i Angoli. Celem artykułu jest przedstawienie wybranych różnic i podobieństw między kulturą kongijską a angolską oraz zaprezentowanie na tym tle problemów dydaktycznych popartych przykładami z pracy lektorskiej. Chodzi o zwrócenie uwagi na trudności, z którymi może mieć do czynienia lektor języka polskiego jako obcego podczas pracy z grupami afrykańskimi.

Na początku listopada 2022 roku na Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu przyjechała czternastoosobowa grupa studentów z Angoli. Ze względu na jednorodność językową (językiem urzędowym w Angoli jest język portugalski⁴) osoby te zostały połączone w jedną grupę i rozpoczęły naukę na rocznym intensywnym kursie języka polskiego. W tym samym czasie do Torunia mieli przyjechać również studenci z Konga, ale niestety na początku listopada pojawił się tylko jeden uczeń z tego kraju. Ze względu na zaistniałą sytuację został on dołączony do grupy angolskiej i wraz z nią podjął naukę języka polskiego. Po około trzech tygodniach do Polski zaczęli przybywać studenci z Konga. W sumie przyjechało siedem osób, w tym jedna kobieta z Demokratycznej

² W latach 70. i 80. liczba studentów z Afryki wynosiła około kilkaset osób rocznie. Następnie liczba ta zmniejszyła się na pewien czas, aby ponownie wzrosnąć w latach 2000 (liczba studentów wzrosła nawet do dwóch tysięcy). Przykładowo liczba studentów afrykańskich na Uniwersytecie Łódzkim w 1956–2002 łącznie wyniosła 3 791. Dane te udowadniają, że już od dawna Afrykanie wybierali Polskę jako kraj podjęcia edukacji wyższej (zob. Barska, 1963).

³ Tematyka nauczania języka polskiego imigrantów z Afryki już w latach 60. XX wieku była przedmiotem zainteresowań polskich badaczy (zob. Barska, 1963).

⁴ Język portugalski jest językiem urzędowym w Angoli ze względu na tło historyczne, a mianowicie kraj ten był kolonizowany przez Portugalię od XV wieku. Angola odzyskała niepodległość 11 listopada 1975 roku. Prócz języka portugalskiego w kraju w użyciu są również języki etniczne, jednak studenci nie wskazali żadnego dodatkowego języka do kontaktu podczas odpowiadania na pytania i wypełniania ankiet (zob. Piłasziewicz, Rzewuski, 2004).

Republiki Konga⁵. Ze względu na używanie w obu krajach języka francuskiego została utworzona druga grupa. Z założenia grupa miała być jednorodna językowo i kulturowo. Jednak dołączono do niej ostatniego studenta z Angoli, który przyjechał na kurs z dużym opóźnieniem, gdy grupa angolska odbyła już 90 godzin zajęć.

Na początku kursu uczący się byli pytani przez lektorki języka polskiego o motywacje przyjazdu do Polski. W odpowiedzi studenci kongijscy deklarowali chęć nauki języka, a następnie osiedlenia się w Polsce lub innym kraju europejskim. Podkreślali również, że ze względu na wiele problemów występujących w ich kraju każdy, kto ma możliwość, stara się wyjechać i rozpocząć nowe życie za granicą.

2. RÓŻNICE KULTUROWE MIĘDZY KONGIEM I ANGOLĄ

W związku z powstaniem dwóch grup, składających się z przedstawicieli innych krajów afrykańskich, intensywny kurs języka polskiego był dobrą okazją do zaobserwowania istotnych różnic kulturowych cechujących studentów pochodzących z geograficznie bliskich rejonów.

Ilustracja 1. Mapa Afryki przedstawiająca położenie Konga i Angoli

Źródło: mapa 1

⁵ Zarówno w Demokratycznej Republice Konga, jak i w Kongu językiem urzędowym jest język francuski (jako język komunikacji studenci wskazali również język kongijski i lingala oraz języki etniczne występujące w konkretnych grupach społecznych np. vili). Ze względu na taką sytuację studentka została przyłączona do grupy kongijskiej. Należy zaznaczyć, że użycie języka francuskiego w obu krajach również wynika z kolonizacji – Kongo (Brazzaville) było kolonią francuską (odzyskało niepodległość 15 sierpnia 1960 roku), a Demokratyczna Republika Konga (Kinsza) kolonią belgijską (odzyskała niepodległość 30 czerwca 1960 roku) (zob. Kostecki 1971; Atlas 2005; Turnbull 1961).

Pierwszym narzędziem pozwalającym wskazać te różnice są wyróżnione przez Geerta Hofstede wymiary kultur narodowych. Należą do nich kolektywizm vs indywidualizm, dystans władzy (mały/duży), męskość vs kobiecość, unikanie niepewności, orientacja długo- vs krótkoterminowa, przyzwolenie vs restrykcyjność (Hofstede 2000, s. 51–52). To, jak na tle tych wymiarów prezentuje się kultura kongijska i angolska, ukazuje poniższa tabelka. Posługując się wymienionymi wymiarami kulturowymi, autorka tekstu dokonała ogólnego porównania kultur krajów, z których pochodzili studenci. W syntetyczny sposób przedstawia to poniższa tabelka.

Tabela 1. Wymiary kulturowe Hofstede

Wymiary kulturowe	Kongo	Angola
kolektywizm vs indywidualizm	kolektywizm	kolektywizm
dystans władzy (mały/duży)	duży	duży
męskość vs kobiecość	kobiecość	męskość
unikanie niepewności	słabe	silnie
orientacja długo- vs krótkoterminowa	długoterminowa	krótkoterminowa
przyzwolenie vs restrykcyjność	przyzwolenie	przyzwolenie

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.culture4grow.com>
[5.04.2024]

Pierwszy omawiany parametr opisu kultur to kolektywizm vs indywidualizm. W kulturach indywidualistycznych każda jednostka chce, aby jej potrzeby były respektowane przez społeczeństwo, a w kolektywistycznych najważniejszą wartością jest utrzymanie harmonii w obrębie grupy społecznej. Patrząc na grupę angolską i kongijską, można stwierdzić, że kolektywizm charakteryzuje obie kultury. Podczas prowadzenia zajęć ze studentami można było zauważyć, że zdanie grupy jest dla nich najważniejsze. Przykładowo w czasie zajęć jedna studentka z Angoli stwierdziła, że w jej kraju kobieta nie może mieszkać sama. Jeśli jednak jakaś kobieta podejmie decyzję o samodzielnym mieszkaniu, cała rodzina dziewczyny (matka, ojciec, ale też rodzeństwo rodziców i dziadkowie) spotyka się, by stwierdzić, jaki jest problem z daną kobietą i czy nie wynika on z faktu braku mężczyzny w jej życiu. Studentka wyraziła chęć, by w Polsce mieszkać samodzielnie i być niezależną. Decyzja ta wywołała oburzenie uczących się osób z Angoli (byli to głównie mężczyźni) i zaczęto przytaczać argumenty przeciwko jej decyzji, w tym przypominając, że jest z Angoli i nawet jeśli mieszka w Polsce, nie zwalnia jej to z zasad panujących w jej ojczyźnie. Pod wpływem presji grupy dziewczy-

na zmieniała decyzję i uznała, że nie będzie mieszkała sama. Przytoczony wyżej przykład świetnie ilustruje silny wpływ opinii grupy na jednostkę.

Kolejnym aspektem kulturowym jest dystans władzy, który określa dystans między władzą a obywatelem oraz stopień akceptacji nierówności społecznych. W obydwu kulturach afrykańskich parametr ten został określony jako duży. Tutaj warto zwrócić uwagę, iż ta powściągliwość władzy oznacza również stopień posłuszeństwa wobec rodziców (Hofstede 2000, s. 79). W obu kręgach kulturowych zdanie ojca i matki jest bardzo ważne. To oni decydują o życiu dziecka, a jeśli potomstwo nie szanuje ich w odpowiedni sposób, mogą je ukarać, np. policzkując.

Następny parametr wymieniony przez Hofstede to kobiecość i męskość, która „[...] wskazuje na różnicę ról poszczególnych płci. Męskość kultury oznacza [...] cechy, jak aktywność, agresywność [...]. Kobiecość kultury [...] łagodność, opiekuńczość, współpraca” (Hofstede 2000, s. 138). Obserwując zachowania studentów podczas zajęć, można zauważyć, że reprezentują inne wzorce. Angola reprezentuje model męski. Cechy takie, jak aktywność, rywalizacja czy agresja były widoczne na zajęciach. Przykładowo, kiedy jakiś student prezentował odmienną opinię niż pozostali, grupa reagowała natychmiast. W tym momencie pozostali uczący się przechodzili na język portugalski. Czasem wstawali i aktywnie wyrażali swoją dezaprobatę, gestykulując przy tym. W kontraście do angolskich studentów prezentuje się grupa kongijska. Uczący się reagovali odmiennie niż koledzy z drugiej grupy. Kongijczycy charakteryzowali się cierpliwością i akceptacją, a kiedy wyrażali swoją dezaprobatę, była ona również przedstawiana spokojnie.

Kolejny parametr jest określony jako unikanie niepewności i odnosi się do sposobu reagowania członków danej społeczności w sytuacjach niepewnych (Hofstede 2000, s. 198). Studenci z Konga cechowali się dużą afirmacją wszelkich trudności życiowych, ponieważ na zaistniałe problemy odpowiadali: „Takie jest życie”. W przypadku uczących się z Angoli sytuacja wyglądała inaczej. Studenci charakteryzowali się dużą podejrzliwością wobec niektórych przejawów polskiej kultury.

Następnym wymiarem jest orientacja długo- lub krótkoterminowa: „orientacja krótkoterminowa wiąże się z presją na szybkie efekty [...]. Natomiast orientacja długoterminowa to wytrwałość, pokora, cierpliwość” (Hofstede 2000, s. 232). W przypadku nauki języka polskiego można było zauważyć zróżnicowane oczekiwania studentów wobec tempa osiągania efektów. Grupa angolska chciała jak najszybciej osiągnąć efekt wysokiego poziomu znajomości języka polskiego. Przykładowo, kiedy podczas zajęć wywiązała się rozmowa o różnicach kulturowych, jeden student powiedział: „Tak powinny wyglądać zajęcia, musimy rozmawiać. A nie

ćwiczyć i robić zadania”. Problemem, którego w tym momencie nie dostrzegali pozostali uczestnicy kursu był fakt, że bez wcześniejszych ćwiczeń i zadań – nie byłoby w stanie przeprowadzić danej rozmowy o różnicach kulturowych. Na tym etapie, w ich mniemaniu, nauka powinna się skończyć. Rozumieli, co mówi lektor, a to przecież wystarczy, żeby żyć czy studiować w Polsce. Grupa kongijska natomiast bardzo często chciała powtarzać materiał oraz związane z nim formy gramatyczne. Studenci wykazywali się znacznie większą cierpliwością i rozumieli konieczność systematycznych i żmudnych ćwiczeń przygotowawczych.

Ostatni wymiar kulturowy przedstawiony przez Hofstede to tzw. przyzwolenie, które odnosi się do sposobu reagowania na zaspokajanie podstawowych pragnień jednostki m.in. czerpanie radości z życia, pozostające w opozycji do restrykcyjności, czyli przekonania, że czerpanie radości z życia musi być kontrolowane (Hofstede 2000, s. 234). W tej kategorii oba kraje afrykańskie ponownie reprezentują podobny model zachowań. Studenci z obydwu grup niejednokrotnie podkreślali, że Polacy nie potrafią cieszyć się życiem. Jest to, w ich odczuciu, zupełny kontrast w stosunku do ich kultur, w których zabawa jest podstawowym pragnieniem jednostki, które musi zostać zaspokojone.

Spojrzenie przez pryzmat wymiarów kulturowych pozwoliło uchwycić specyfikę obserwowanych kultur, uwypuklić ogólne różnice oraz wskazać podobieństwa, a tym samym – lepiej poznać podłoże niektórych obserwowanych na zajęciach postaw i reakcji studentów z Konga i Angoli.

3. STEREOTYPY I ODBIÓR POLSKIEJ KULTURY PRZEZ STUDENTÓW

Do uchwycenia specyfiki kultury kongijskiej i angolskiej prócz wymiarów kulturowych wg Hofstede autorka wykorzystała ankiety uzupełnione przez studentów, które zostały rozesłane po zakończeniu kursu z prośbą o uzupełnienie, a następnie odesłanie. Wszystkie ankiety były anonimowe. Odpowiedzi zaprezentowane w publikacji są oryginalne i nie zostały poddane redakcji. Celem przeprowadzenia badania ankietowanego było sprawdzenie, jakie różnice i podobieństwa studenci dostrzegli między swoją kulturą a polską, jak konfrontowali się z tutejszą rzeczywistością oraz jakie zebrali doświadczenia (pozytywne czy negatywne) podczas rocznego pobytu w Polsce. Jedną z ważniejszych kwestii było zadanie afrykańskim studentom pytania: Jakie mieli wyobrażenie o Polsce przed przylotem? Okazało się, że dość negatywne. Uczestnicy

kursu jako przyczynę wskazywali przedstawianie Rosjan jako rasistów w filmach amerykańskich. Uczestnicy kursów przyznali również, że dla wielu Afrykanów Rosja, Polska, Czechy czy Ukraina to jedno i to samo. W efekcie przenoszą negatywny obraz z filmów na wszystkie kraje słowiańskie. Studenci pod koniec kursu języka polskiego poznali także wypowiedzi i doświadczenia innych afrykańskich uczestników kursu języka polskiego z lat 80. i 90. XX wieku zebrane w książce *Gość w dom. Studenci z krajów Trzeciego Świata w Polsce* (Nowicka, Łodziński 1993). Kilka przykładowych zawartych tam opinii cytuję poniżej.

Ludzie pijacy, bardzo niegrzeczni.; Wyobrażałem sobie, że nie jest tak źle. Chodzi o ludzi – podli.; To, że Polacy jako naród, które daje stypendiów do ludzi z Trzeciego Świata, mogą być takimi rasistami, kiedy są w własnym kraju. [...]; Wiedziałem, że Polacy są rasistami [...]. (Nowicka, Łodziński 1993, s. 234); Rasiści, zawistni, nieprzyjemni, z tradycjami religijnymi, nieżyczliwi, smutni, lubią śmiać się z drugiego człowieka – na tym polega ich radość i zabawa.; Jedynie kobiety są tolerancyjne. Polacy są rasistami.; Kłamcy, oszuści, złodzieje, naciągacze, lubią tylko wódkę i pieniądze (Nowicka, Łodziński 1993, s. 182).

Po zapoznaniu się z cytatami, studenci potwierdzili, że właśnie taki negatywny i rasistowski obraz Polski występuje w ich kręgach kulturowych. Na podstawie podanego przykładu, nie sposób nie zgodzić się z przytoczonym przez Jana Nawrockiego lippmannowskim stwierdzeniem, iż „wybieramy to, co nasza kultura już dla nas zdefiniowała, i mamy skłonność do postrzegania tego, co wybraliśmy, w formie zestereotypizowanej dla nas przez naszą kulturę” (za: Nowicka, Łodziński 1993, s. 183). Jednak po przyjeździe do naszego kraju wyobrażenia studentów nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości. Uczący się byli pozytywnie zaskoczeni zarówno krajem, jak i jego mieszkańcami. Świadczą o tym odpowiedzi udzielone na pytanie zawarte w ankiecie: Jakie było Pani/Pana najlepsze i najgorsze doświadczenie w Polsce?

Brak negatywnych sytuacji. Polska jest lepsza od Konga we wszystkim. Nie rozumiem dlaczego Polacy narzekają na Polskę.

Najlepsze → mieć partnerkę w Polsce i być częścią polskiej rodziny.

Mieszkanie z kolegami w akademiku. Nie czułam się samotna. Ale generalnie Polska to depresyjny kraj.

ŚNIEG! Zakopane i jazda na nartach! A źle to w urzędzie albo inne miejsca, Polacy mówią po polsku i szybko mówią, nie próbują mówić po angielsku.

Jedna zła sytuacja. Polacy nazwali mnie „małą” i udawali małą, plus powiedzieli „Nie znoszę czarnych ludzi”⁶.

⁶Zaprezentowane odpowiedzi to tylko niektóre podane przez studentów. Wynika to z faktu, że wiele z nich było bardzo podobnych, dlatego autorka tekstu postanowiła przeprowadzić selekcję i przedstawić tylko kilka wybranych odpowiedzi.

Porównując odpowiedzi studentów UMK z doświadczeniem osób uczących się języka polskiego w latach 80. i 90. XX wieku na Uniwersytecie Łódzkim, można z satysfakcją zauważyć, że w Polsce zmienił się stosunek do osób pochodzących z Afryki. Angolczycy oraz Kongijczycy na ogół pozytywnie odbierają i pobyt w Polsce, i kontakty z Polakami. Pod koniec XX wieku studenci afrykańscy kategoryzowali bowiem Polskę jako kraj rasistowski.

Po ustaleniu, jak studenci wyobrażali sobie Polskę, i jak bardzo obraz ten był stereotypowy, pojawiła się kolejna kwestia, czyli co zaskoczyło ich w polskiej kulturze. Poniżej zamieszczam przykładowe odpowiedzi na pytanie: Czy coś zaskoczyło Panią/Pana w polskiej kulturze?

Niczym mnie nie zaskoczyła. Każda kultura ma swoje zwyczaje i tradycje i to jest właśnie interesujące!

Nie mogę odpowiedzieć na to pytanie, ponieważ moja odpowiedź może urazić Polaków.

Dziwne tradycje np. malowanie jajek na Wielkanoc. Zabawne, ale dziwne.

LGBT, Polacy szanują ich, ale w Kongo nie są akceptowani, a w Polsce są wolni, a w Kongo muszą się chować.

Kobiety mają tutaj siłę, są równe, w Kongo tak nie ma. Kobiety są silniejsze niż mężczyźni. W Kongo jest patriarchat, a w Polsce matriarchat.

Trzeba przyjść na czas. Nie można się spóźnić. W Angoli jest spokojnie. Spotkanie o 18:00, będę o 20:00.

Studenci zwrócili uwagę na pozycję kobiet w społeczeństwie polskim oraz na tolerancję względem osób LGBT+. Ocena wynika z faktu, że w wielu krajach afrykańskich (Kenia, Erytrea, Somalia, Sudan czy Etiopia) zarówno kobiety, jak i osoby homoseksualne, są traktowane gorzej. Kobiety w tych społeczeństwach nie mają także samodzielności, wręcz przynależą do swoich partnerów. Często też nie posiadają wykształcenia czy pracy, co w efekcie rodzi przekonanie, że mężczyzna jest ich właścicielem (za: Stepczyńska 2023, s. 21–23). Natomiast w przypadku osób LGBT+ na 51 krajów afrykańskich, aż w 38 związki homoseksualne są nielegalne, m.in. Uganda, Kenia, Tanzania (za: A.M. Ibrahim 2015, s. 267), a w 4 państwach (Somalia, północna Nigeria, Sudan i Mauretania) grozi za to kara śmierci (Jolly 2008).

Ważnym aspektem w badaniach było sprawdzenie, jakie różnice dostrzegają studenci afrykańscy między kulturą rodzimą a polską. Na pytanie: Jakie różnice w kulturze zauważyła/zauważył Pani/Pan między Kongiem/Angolą a Polską? Studenci odpowiedzieli następująco:

Nie można uderzyć kobiety/dziecka na ulicy.

Dzielenie się pensją. Pensja kobiety w Angoli jest dla niej, a pensja mężczyzny jest dla całej rodziny.

Przywiązanie do tradycji i religii. Polacy poważnie traktują święta religijne.

Największa różnica to jedzenie. My lubimy ostre i tłuste jedzenie, a Polacy słodkie. ZA SŁODKIE.

Polacy nie cieszą się na innych Polaków za granicą, kiedy my widzimy innych czarnych cieszymy się i witamy się.

Kobieta może sama mieszkać. W Angoli nie może.

W odpowiedziach badani ponownie zwrócili uwagę na sposób traktowania kobiet i dzieci, który zakłada, że osób tych nie można uderzyć. Studenci podkreślali, że zwłaszcza starsze pokolenie uważa za konieczne użycie siły wobec żon, aby „pokazać kobiecie, gdzie jest jej miejsce”. Zwrócono również uwagę na niezależność kobiet, m.in. w kwestiach samodzielnego mieszkania. Ciekawym zagadnieniem jest informacja, że Polacy są przywiązani do tradycji i religii. Ta opinia przewijała się również w wypowiedziach badanych w latach 80. i 90. XX wieku.

4. INTERAKCJA

W odniesieniu do osób pochodzących z Afryki nierzadko w literaturze zwraca się uwagę na ich odmienny stosunek do czasu, w szczególności mówi się o nieposzanowaniu czasu. Beata Wójtowicz w książce pt. *Elementy kulturowe w nauczaniu języków afrykańskich* zauważa, że ucząc się języków afrykańskich, należy „umieć oceniać i obalać stereotypy (np. dotyczące nieszanowania czasu przez Afrykanów [...])” (za: Wójtowicz 2016, s. 12). Podczas pracy z grupami studentów z Afryki dużą trudnością okazał się brak poszanowania czasu przez Angolczyków. Uczący się pochodzący z tego kraju potrafili przychodzić na zajęcia (zaczynające się o 9:45) przez 90 minut. Najczęściej bywały sytuacje, kiedy co 10–15 minut w sali zjawiali się kolejni studenci. Praca w takich warunkach była znacznie utrudniona. Zwracanie uwagi czy tłumaczenie uczącym się, że kiedy będą studiować, to z powodu notorycznego spóźniania się mogą mieć nieprzyjemne konsekwencje – nic nie dało. Zupełnie odwrotna sytuacja miała miejsce w grupie kongijskiej, gdzie do spóźnień studentów nie dochodziło, ewentualnie na początku zajęć, około 5 minut. W tej sytuacji można zauważyć kontrast. Grupa kongijska dostosowała się do zasad panujących na uniwersytecie polskim, a angolska – niestety nie.

Podczas rocznej współpracy z Afrykanami można było także dostrzec interakcję kulturową. W grupie pierwszej uczył się jeden Kongijczyk (przychodzący na kurs zawsze na czas), a w drugiej jeden Angolczyk

(notorycznie spóźniający się na zajęcia). Presja innych studentów z czasem zmieniła wyjściowe zachowanie ich obojga – dostosowali się oni do zachowania respektowanego przez pozostałych uczestnika kursu. Kongijczyk, ucząc się razem z osobami z Angoli, zaczął się spóźniać na zajęcia lub nie przychodzić, a Angolczyk przejął zasady preferowane przez kolegów z Konga i z czasem zaczął punktualnie przychodzić na lekcje polskiego. Zaobserwowana zmiana jest nie tylko przykładem interakcji kultur, ale także potwierdza wyżej wspomniany kolektywizm cechujący kultury afrykańskie, pokazuje bowiem wpływ zachowań grupowych na działania podejmowane przez pojedyncze osoby.

5. PODSUMOWANIE

Po zakończeniu rocznego intensywnego kursu języka polskiego studenci rozpoczęli naukę na uniwersytetach w Polsce. Niektórzy studiują po polsku lub pracują, są jednak też osoby, które podjęły edukację w języku angielskim. Podsumowując, współpraca z grupą angolską była znacznie utrudniona ze względu na brak poszanowania czasu. Zbieranie się studentów przez pierwsze zajęcia bardzo rozpraszało czy to lektora, czy osoby, które już w tym czasie były na zajęciach. Pomimo tego dwie osoby z grupy osiągnęły bardzo wysoki poziom znajomości języka polskiego i obecnie studiują w Poznaniu w języku polskim. Praca z kongijskimi studentami była łatwiejsza m.in. ze względu na punktualność uczących się i w efekcie nierozpraszaanie lektora czy innych uczestników zajęć. Ciekawą do zaobserwowania sytuacją był wzajemny wpływ grup na siebie w kwestii poszanowania czasu. Zawarte w artykule obserwacje lektorskie, poczynione podczas rocznego intensywnego kursu języka polskiego prowadzonego dla studentów z Konga i Angoli mogą pomóc innym lektorom lepiej zrozumieć obie kultury, a dzięki temu – lepiej organizować proces dydaktyczny i osiągać dobre efekty.

Po rocznych obserwacjach studentów w obydwu grupach można było zauważyć różnice i podobieństwa między kulturami, ale również zaobserwować, jak sami uczestnicy kursu konfrontowali się z polską rzeczywistością oraz jakie zdobyli doświadczenia podczas rocznego kursu nauki języka polskiego. Narzędziami służącymi do zebrania danych były wymiary kulturowe wg Hofstede, dzięki którym można było przeprowadzić analizę kultury angolskiej oraz kongijskiej i lepiej zrozumieć te kręgi kulturowe. Zauważono, jak silny jest kolektywizm w danych grupach, i jak dużą presję wywiera grupa na pojedyncze oso-

by, by zachować własną kulturę w obcym środowisku. Prócz wymiarów Hofstedeego za narzędzie posłużyły także ankiety przygotowane przez autorkę artykułu, dzięki którym można było się dowiedzieć, jak uczący się postrzegali Polskę przed przyjazdem i po przyjeździe do naszego kraju, ale także jakie różnice sami zauważyli między swoimi kulturami a kulturą polską.

BIBLIOGRAFIA

- Atlas T., 2005, *Ruch charyzmatyczny w Republice Konga i jego wpływ na kształtowanie życia osobistego i społecznego*, Warszawa.
- Barska H., 1963, *Afrykanie na studiach w Polsce – studium afrykanistyczne*. Culture4grow, <https://www.culture4grow.com/post/wymiary-kulturowe-wg-hofstede> [5.04.2024].
- Hofstede G., 2000, przeł. M. Urbaniak, *Kultury i organizacje*, Warszawa.
- Ibrahim A.M., 2015, *LGBT rights in Africa and the discursive role of international human rights law*, „African Human Rights Law Journal”.
- Jolly J., 2008, *Africa’s Lesbians Demand Change*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7266646.stm> [5.04.2024].
- Kostecki W., 1971, *Ruch rewolucyjny w Kongo Brazzaville*, Warszawa.
- Nowicka E., Łodziński S., 1993, *Gość w dom. Studenci z krajów Trzeciego Świata w Polsce*, Warszawa.
- Piłaszewicz S., Rzewuski E., 2005, *Wstęp do afrykanistyki*, Warszawa.
- Stepczyńska N., 2023, *Prawa kobiet w Afryce Wschodniej jako istotny element w dyskusji o prawach człowieka na całym świecie*, Gdańsk.
- Turnbull C.M., 1961, *The Forest People*, Londyn.
- Wójtowicz B., 2016, *Elementy kulturowe w nauczaniu języków afrykańskich*.
- Ząbek M., 2008, *Afrykańscy imigranci i uchodźcy na skrzyżowaniu Wschodu i Zachodu*, „Znak”.

WYKAZ ŹRÓDEŁ

- Mapa 1. Mapa Afryki przedstawiająca położenie Konga i Angoli, <https://pl.dreamstime.com/angola-mapy-sylwetka-odizolowywaj%C4%85ca-na-afryka-mapie-mapa-africa-image114590999> [5.04.2024].

**CULTURAL INTERACTIONS DURING A ONE – YEAR POLISH LANGUAGE COURSE.
CONGOLESE AND ANGOLAN STUDENTS – A CASE STUDY**

Keywords: culture, intercultural competence, Hofstede's cultural dimensions, cultural differences

Summary. This article is devoted to the cultural interactions taking place during a one-year intensive Polish language course organised at the Nicolaus Copernicus University in Toruń in two African groups: - Congolese and Angolan. Observing the behaviour of the students in these groups, over such a long period of time, made it possible to identify manifestations of cultural differences between the two groups of learners. The division, dictated by organisational considerations, has also made it possible to look at cultural interactions within the groups. The aim of this article is to present the differences and similarities between Congolese and Angolan culture and to present teaching problems against this background, supported by examples from the learner's work.
